

Evaluatie en analyse Economie Emmen

Ten behoeve van de Kadernota Economie 2016

September 2016

1. Evaluatie uitvoering Kadernota Economie 2011-2015	1
1.1. Ambitie Kadernota 2011, crisis en bezuinigingen	1
1.2. Activiteiten Kadernota Economie 2011-2015	1
1.3. Werkloosheid	2
1.4. Werkgelegenheid	4
2. Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein	6
2.1. Aanleiding en opdracht	6
2.2. Speerpunten	6
3. Ontwikkelingen sinds 2011 en trends en verwachtingen	8
3.1. Internationaal	8
3.2. Nationaal	8
3.3. Regionaal	9
4. Sterke en zwakke punten	10
4.1. Economische structuur	10
4.2. Productieomgeving	11
4.3. Ondernemingsklimaat	12
4.4. Kenniseconomie en arbeidsmarktbeleid	12
4.5. Regionale samenwerking	13
4.6. Internationale economische oriëntatie	14
4.7. Circulaire economie	15
4.8. Imago	15
5. Van analyse naar actie	17
5.1. Sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen	17
5.2. Conclusies van de analyse	18
 Bijlage 1	
Uitvoering actieplan Kadernota 2011-2015	20

1. Evaluatie uitvoering Kadernota Economie 2011-2015

1.1. Ambitie Kadernota 2011, crisis en bezuinigingen

De ambitie van de Kadernota uit 2011 was : 2000 nieuwe banen erbij tot 2014 t.o.v. 2009. Daarom nemen wij eerst de ontwikkeling tot 2014 onder de loep en gaan in de volgende paragrafen dieper in op de ontwikkelingen tot 2015.

Helaas bleek de grote recessie hardnekkiger dan ondermeer het CPB had voorzien.

Mede daarom bleef het rijk grote bezuinigingen doorvoeren, die vooral in de zorg, grote dalingen van de werkgelegenheid te weeg brachten.

In werkelijkheid daalde daardoor het totaal aantal banen met 3.934 ofwel 7,7%, tegen 2,7% in Nederland als geheel. Dat was vooral het gevolg van de forse krimp door de crisis en bezuinigingen in sectoren die juist in Emmen relatief groot zijn: zorg, industrie en bouw.

De industrie kromp van 2009-2014 met -/- 13,4% (Nederland -/-8,3), de bouw met -/-18,9% (Nederland -/-17,6%), de zorg met -/-1% (Nederland 4,9% groei) en de groot- en detailhandel met -/- 7,7% (Nederland -/- 1.6%).

Ook de sectoren onderwijs, overheid en zakelijke diensten krompen in Emmen meer dan in Nederland als geheel.

De meer dan gemiddelde daling volgt op een juist meer dan gemiddelde stijging in de periode 2005-2008. Dat alles duidt erop dat de werkgelegenheid in Emmen conjunctuurgevoeliger is dan in Nederland als geheel. Dat pleit dus voor maatregelen die de economische structuur verbeteren.

1.2. Activiteiten Kadernota Economie 2011-2015

In de vorige Kadernota Economie is aangegeven dat de begroting en jaarrekening gebruikt zullen worden om per jaar de voorgenomen en uitgevoerde activiteiten aan de raad voor te leggen. In bijlage 1 is een samenvatting van de jaarrekeningen van 2011 t/m 2015 opgenomen. Het overzicht laat zien dat alle wij op alle actielijnen die in de Kadernota Economie 2011-2015 waren vastgesteld sinds 2011 volop activiteiten hebben ontplooid..

Ook blijkt uit het overzicht in de bijlage dat er extra acties zijn ondernomen om in te spelen op de onverwacht terugkerende recessie en op incidentele bedreigingen, zoals de voorgenomen sluiting van de vestigingen van de belastingdienst en van Philips.

In bijzonder betrof dat het initiatief 'Vierkant voor Werk', het Investeringsplan Werk, het Regionale Sectorplan Vierkant voor Werk, de Taskforce Philips en de Commissie voor economische structuurversterking Vollebregt - Alberda van Ekenstein. In het volgende hoofdstuk gaan wij daar nader op in.

Bij de acties hebben wij ernaar gestreefd om zowel op korte termijn de werkgelegenheid te stimuleren, als om structurele verbeteringen te bereiken. Op korte termijn hebben wij daarmee zeker banen weten te behouden, zoals bijvoorbeeld bij de Belastingdienst en door de overname van de Philips vestiging.

Dit heeft toch niet kunnen voorkomen dat ook in onze gemeente de werkgelegenheid per saldo is afgenomen en de werkloosheid is opgelopen, al geeft 2015 een kentering te zien. Daaraan zijn de onverwacht lange recessie en aanhoudende bezuinigingen debet aan.

Alle acties die waren gericht op meer structurele verbeteringen moeten ertoe leiden dat Emmen meer zal kunnen gaan profiteren van het economisch herstel.

Zoals in de volgende hoofdstukken blijkt, zijn daarvoor zeker kansen aanwezig. Maar er zijn ook trends en ontwikkelingen die voor Emmen ongunstiger kunnen uitpakken. Voor zover mogelijk stellen wij ons daartegen teweer, maar belangrijker is dat wij maximaal kansen benutten vanuit onze sterke punten. Die heeft Emmen zeker en worden ook steeds meer onderkend door bedrijven en door andere overheden.

1.3. Werkloosheid

De volgende grafieken geven het verloop van de werkloosheid als percentage van de beroepsbevolking in Emmen weer, op basis van het bestand Niet Werkende Werkzoekenden (NWW) van het UWV Werkbedrijf.¹

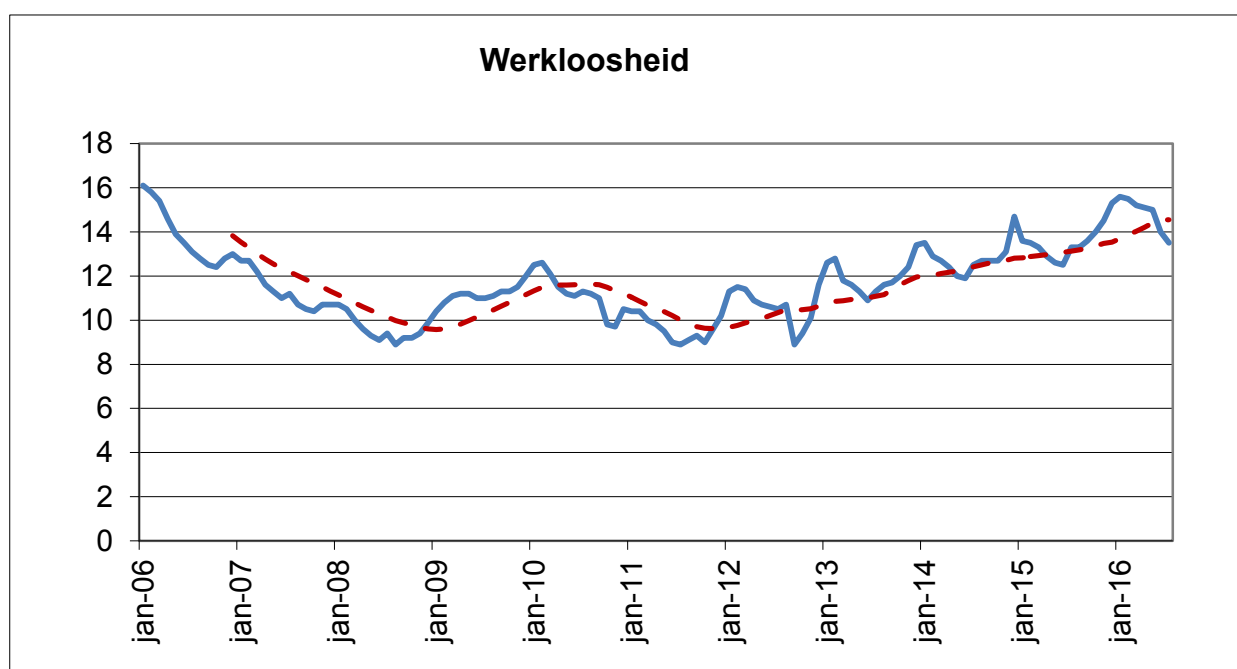
In de jaren 2006, 2007 en 2008, vóór de grote recessie door de kredietcrisis, was er een forse daling van de werkloosheid (figuur 1.).

In 2009 volgde weer een stijging tot halverwege 2010. Toen zette opnieuw een daling in tot eind 2011 vrijwel het lagere niveau van voor de crisis weer werd bereikt.

Helaas kwam Nederland opnieuw in een recessie en sinds begin 2012 is de werkloosheid ook in Emmen weer gestegen.

Hoewel de economie in Nederland sinds 2013 weer voorzichtig herstelt, bleef de werkloosheid zowel in Nederland als in Emmen nog doorstijgen.

Figuur 1.
Werkloosheidspercentage Emmen en voor seizoensinvloeden gecorrigeerde %.

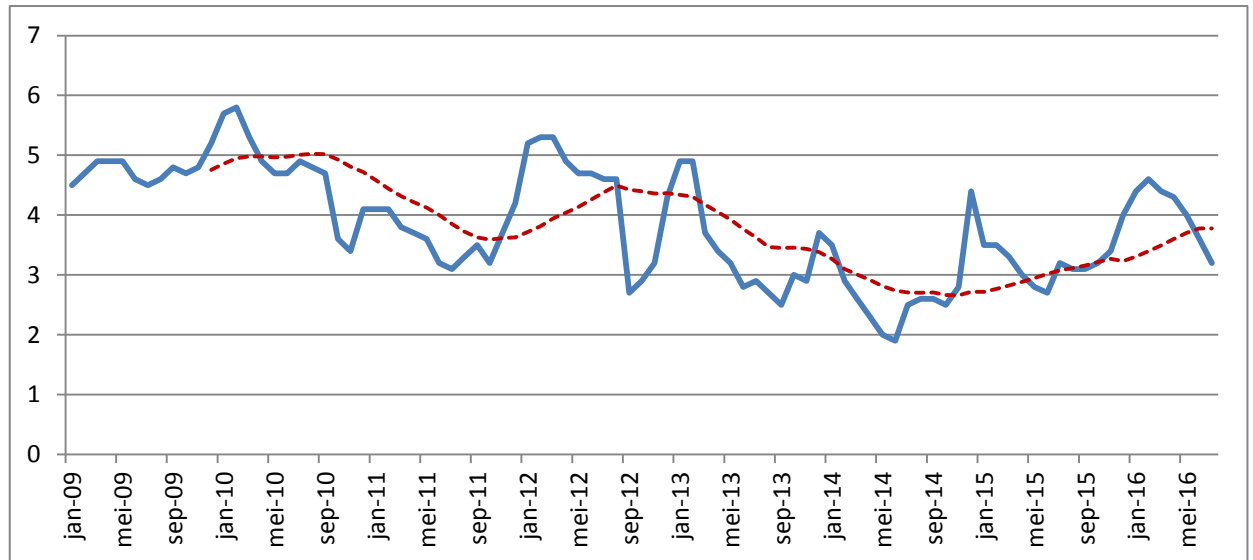

De blauwe ononderbroken lijn = werkloosheidspercentage volgens UWV; de rode stippellijn is het berekende voortschrijdende 12 maands gemiddelde, waarbij seizoenschommelingen wegvallen. Het werkloosheidspercentage ligt boven het percentage van Nederland (zie figuur 2.).

¹ Per 1-1-2015 is de definitie van het NWW percentage aangepast aan internationale standaarden. Hiermee vervalt het urencriterium van 12 uur en de leeftijdsgrens van 65 jaar. Een niet-werkende werkzoekende is per januari 2015 iemand van 15 tot en met 74 jaar die bij UWV als werkzoekende staat ingeschreven. Hoewel de cijfers van vóór en na januari 2015 niet helemaal vergelijkbaar zijn, zullen de verschillen door het optrekken van de leeftijdsgrens klein zijn.

In de tweede helft van 2010 en in 2011 werd het verschil snel kleiner, maar in 2012 steeg het weer. In 2013 en 2014 kroop het werkloosheidspercentage van Emmen weer dichterbij het percentage van Nederland toe, maar sindsdien stijgt dit (voor seizoensinvloeden gecorrigeerd) weer geleidelijk.

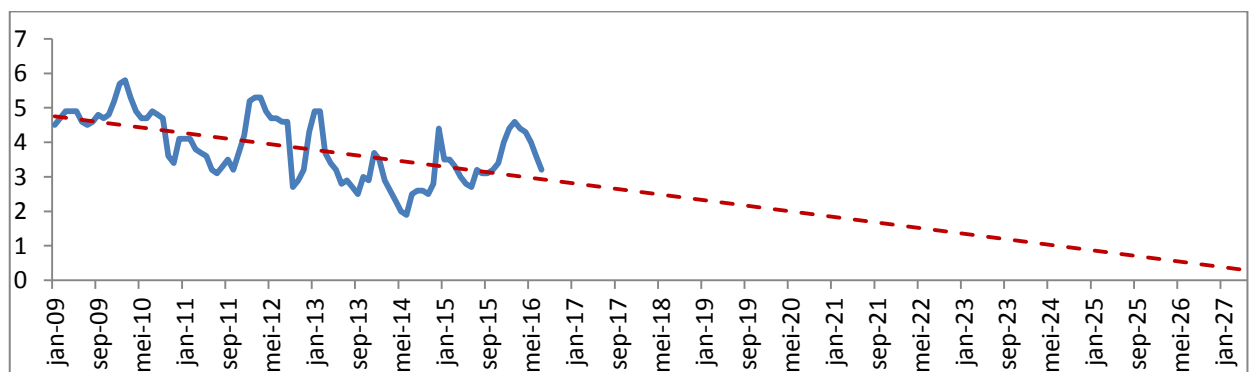
Figuur 2.
Verskil tussen werkloosheidspercentage Emmen en Nederland en het voor seizoensinvloeden gecorrigeerde verschil.

De blauwe ononderbroken lijn is werkloosheids % Emmen -/- % Nederland; Rode streepjeslijn is het berekende 12 maands gemiddelde, d.w.z. het werkloosheidsverloop zonder seizoenschommelingen.

In figuur 3. is de berekende trend weergegeven. Daaruit blijkt dat het werkloosheidspercentage in Emmen langzaam naar het Nederlandse percentage tendeert. In juni 2014 werd het laagste verschil van 1,9 % bereikt. Met het plan Vierkant voor Werk wilde het college 3 jaar naar 0%. Daarna is het verschil echter weer toegenomen naar 3,2 % in juli 2016. Als de huidige trend ongewijzigd doorzet zou het werkloosheidspercentage in Emmen pas in 2027 het landelijk gemiddelde benaderen. .

Figuur 3.
Verskil tussen werkloosheidspercentage Emmen en Nederland en trend daarin.

De blauwe ononderbroken lijn geeft aan: het werkloosheidspercentage van Emmen -/- het werkloosheidspercentage van Nederland (NWW/ UWV).
 De rode streepjeslijn geeft de berekende trend op basis van de blauwe lijn weer.

1.4. Werkgelegenheid²

De voornaamste oorzaak voor de hoge werkloosheid is gelegen in het vrij geringe aantal banen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking.

Het aantal banen per 1000 inwoners van 15-64 jr. ligt in de gemeente Emmen op 677,4 tegen 721,7 in Nederland als geheel. In Groningen (868,6), Assen (897,7), Leeuwarden (919,7) en Zwolle (1089,5) ligt dit cijfer veel hoger dan in Emmen.

Bij een zeer sterke functie als regionaal centrum (zoals Zwolle heeft), overtreft het aantal banen de potentiële beroepsbevolking.

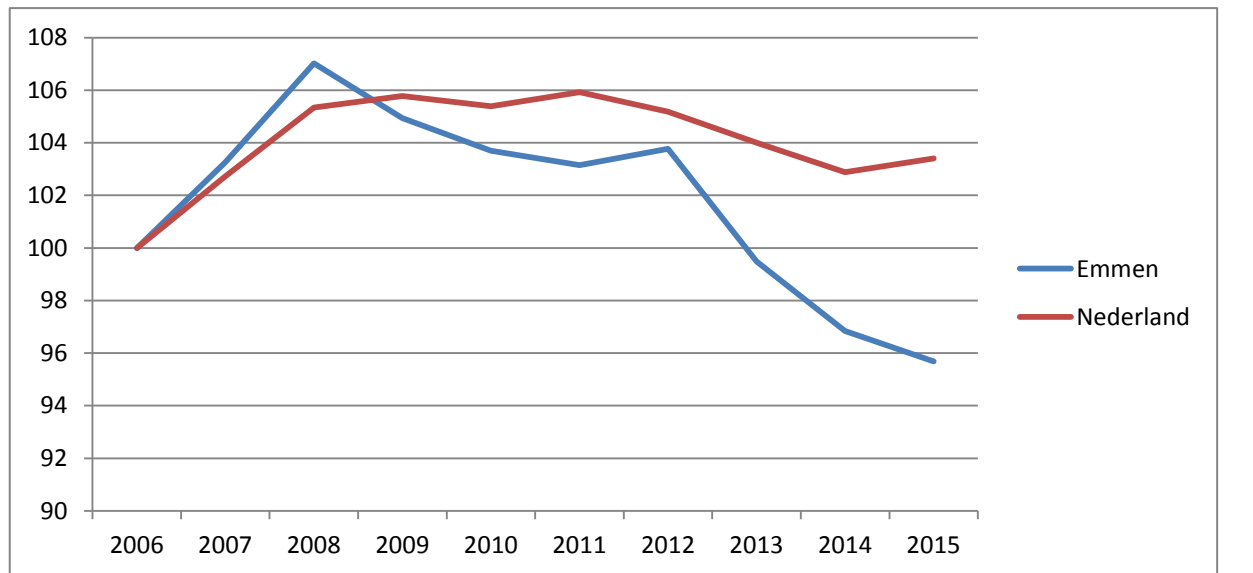
De zwakke werkgelegenheidspositie van Emmen heeft verschillende oorzaken.

De ligging met aan twee zijden het Duitse platteland maakt dat de mogelijkheden voor de dienstensector beperkter zijn. Daarnaast werken centralisatie tendensen bij de rijksoverheid en bij grote bedrijven met meerdere vestigingen vaak in het nadeel van Emmen.

De laatste jaren was er sprake van een forse daling van het aantal banen.

Deze daling was veel groter dan in Nederland als geheel (zie figuur 4.)

Figuur 4.
Ontwikkeling werkgelegenheid Emmen en Nederland, 2006 = 100

Sinds de Kadernota van april 2011 daalde de werkgelegenheid tot april 2015 met 3.625 banen, ofwel 7%. In die periode nam de werkgelegenheid het meest af in de zorg (-986) en de bouw (-820), terwijl ook harde klappen vielen in vervoer en opslag (-487), industrie (-469) en in mindere mate ook in de detailhandel (-272).

Vooral harde klappen bij parttime banen in de Zorg

De zorgsector is met banen 19,3% van de totale werkgelegenheid de grootste sector in Emmen. Van 2011-2015 verloor de zorg in Emmen 986 banen.

² De werkgelegenheid per gemeente wordt jaarlijks gemeten door het Provinciale Werkgelegenheids Registratie PWR, waarin ook Emmen participeert. Dat gebeurt telkens per 1 april en de cijfers zijn dan doorgaans beschikbaar in januari van het volgende jaar. Deze paragraaf is dus gebaseerd op de meest recente cijfers: per 1 april 2015.

In diezelfde periode verdwenen er in Emmen in totaal 1.173 parttime banen, waarvan 1.058 in de zorg. Het aantal fulltime banen in de zorg groeide wel met 72 fulltime banen.

Industrie groeit weer een beetje

De industrie staat centraal binnen Vierkant voor Werk en bij de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein.

Gemeten naar de totale werkgelegenheid is de industrie de tweede sector met 16,2% in Emmen, maar wat betreft fulltime banen is het nog steeds de grootste sector (18,9%).

Na jaren van krimpende werkgelegenheid groeide de industrie in het laatst gemeten jaar april 2014 tot april 2015 weer 100 arbeidsplaatsen

Bouw verloor 20% banen

De bouw is met een aandeel van 7,2 % in de totale werkgelegenheid veel ruimer vertegenwoordigd dan in Nederland (5,3%). Het banenverlies sinds 2011 was met 820, ofwel 20% enorm. Van april 2014 tot april 2015 was het verlies met 50 banen wel veel minder dan de jaren daarvoor.

Horeca en Detailhandel: banenverlies valt naar verhouding mee.

De detailhandel (m.u.v. auto's) omvatte in 2015 11,2% van alle banen in Emmen, na een verlies van 272 banen, ofwel 5% sinds 2011. Ten opzichte van het totale verlies aan banen in Emmen in die periode van 7% valt dat naar verhouding mee.

De werkgelegenheid in de horeca is met 1540 banen naar verhouding klein in Emmen (3,3% van het totaal, t.o.v. 4,7% in Nederland). Het verlies aan banen sinds 2011 was met 40 banen, ofwel 2,5% vrij klein.

Logistiek: Vervoer en opslag verliest kwart banen, Groothandel bijna stabiel.

Op deze logistieke sectoren richt zich het Dryport-project; één van de speerpunten van ons economisch beleid. Groothandel omvat 4,2% en vervoer en opslag 3% van alle banen in Emmen; samen dus 7,2%. Sinds 2011 gingen er in deze logistieke sectoren samen 523 banen verloren en dat is 13,5%. Dat verlies ontstond bijna geheel in transport en opslag, te weten 487 banen. Daarmee ging ruim een kwart van de banen in transport en opslag verloren, terwijl de groothandel 'slechts' 1,2% verloor.

Zakelijke- en financiële diensten ook bijna stabiel dankzij groei zakelijke diensten

De groep zakelijke- en financiële diensten is in Emmen met een werkgelegenheidsaandeel van 11,7% (Ned. 17,5) naar verhouding klein. De werkgelegenheidsdaling over '11-'15 was 163 banen ofwel 2,9%. Het laatste jaar was er alweer een kleine groei van 34 banen.

Het is echter alléén de categorie: 'Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening' die het goed doet, terwijl de financiële diensten en de overige zakelijke diensten meer dan gemiddeld krompen.

Landbouw: gestage banengroei

De totale werkgelegenheid in deze sector is met 4,1% van het totaal in Emmen weliswaar vrij klein, maar naar verhouding wel groter dan gemiddeld in Nederland (2,7%). De landbouwsector groeide in Emmen gestaag. Zowel van 2011-2015 als vorig jaar (april 2014-april 2015) was er banengroei.

Recreatie en toerisme

Deze samengestelde sector³ omvat 5,6% van de banen in Emmen en kromp van 2011-2015 met 116 banen en dat is 4,5%. In heel Drenthe was er sprake van een daling, maar die was met 3,5% wel kleiner. Het effect van de opening van Wildlands in 2016 is nog niet meetbaar.

---

³ Volgens de landelijke standaard is de 'vrijtijdssector' opgebouwd uit (delen van) andere sectoren. Zie voor een volledig overzicht daarvan: <http://www.lisa.nl/data/gratis-data-recreatie-toerisme>.

2. Commissie Vollebregt - Alberda van Ekenstein⁴

2.1. Aanleiding en opdracht.

Deze Commissie is ingesteld op initiatief van de gemeente Emmen. De ontwikkelingen rondom Philips Lightning zijn aanleiding geweest om in het kader van Vierkant voor Werk een lobby op te zetten om de economische structuur van de regio te versterken. Tijdens dat lobbytraject is met het ministerie van Economische Zaken een aantal keren overleg gevoerd over een mogelijke werkwijze om te komen tot economische structuurversterking. De met het ministerie van Economische Zaken en met de andere gemeenten van Vierkant voor Werk besproken aanpak wordt door de Tweede Kamer gesteund, bij moties van de Kamerleden Vos (PVDA), Schouten (ChristenUnie) en Mulder (CDA).

De Vierkant voor Werk gemeenten (hierbij vertegenwoordigd door de gemeente Emmen) en het ministerie van Economische Zaken vormen samen de opdrachtgever van de commissie. Eerste aanspreekpunt van de Vierkant voor Werk regio van de commissie is de gemeente Emmen en bestuurlijke afstemming binnen Vierkant voor Werk vindt plaats via de lijn van portefeuillehouders Economische Zaken. Daarnaast levert de gemeente Emmen de (ambtelijk) secretaris ter ondersteuning van de commissie (ambtelijk ondersteund door de andere Vierkant voor Werk gemeenten en het ministerie van Economische Zaken).

Opdracht aan de Commissie is dus om, op basis van de Visie en Ambitie van 'Vierkant voor Werk', te komen met concrete aanbevelingen voor economische structuurversterking van de regio Emmen / Vierkant voor Werk.

De Commissie heeft een groot aantal gesprekken gevoerd met sleutelpersonen uit het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid. Daarnaast zijn er enkele groepsbijeenkomsten geweest.

Deze aanbevelingen van de Commissie zijn overgenomen en verwerkt in de Kadernota Economie 'De Economische Evolutie van Emmen'

2.2. Speerpunten

Er zijn 5 speerpunten door de commissie benoemd die wij hier citeren:

1. Ondernemen met ambitie

Acties binnen dit speerpunt zorgen er voor dat de aansprekende en innovatieve bedrijven in de sectoren olie & gas, chemie/BBE, HTSM, logistiek meer en ook cross sectoraal gaan samenwerken aan kennisontwikkeling, innovatie en marktkansen. De daarop gerichte ondersteuningsactiviteiten moeten gebundeld plaatsvinden, zodat er sprake is van een optimaal samenspel tussen intermediaire organisaties in de keten van business development; van idee tot marktintroductie. Het aanspreken van bestaand instrumentarium (financiering en subsidie) voor innovatie en groei moet actief worden aangejaagd om meer stimulans voor bedrijven te bieden. Nieuw instrumentarium (beoogd zijn onder meer aantrekkelijke risicodragende financiering, investeringspremie) moet strategisch worden ingezet, zodat het verankering en clustering effectief bevordert en de hidden champions worden ondersteund bij hun groei.

---

⁴ Economisch Programma 2017-2021 'Voor een sterke en innovatieve regio Vierkant voor Werk', Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein, juli 2016

2. Opleiding en kennis stuwen HTSM excellentie

Met een adaptief aanbod van opleidingen en practica kan de regio excelleren in hoogwaardig vakmanschap en toegepaste kennis. De kern is mechatronica (HTSM), materialen en toepassingen, besturing (ICT) en implementatie & integratiekunde. Ondersteunend zijn competenties ten aanzien van industrial design en verandermanagement. Voldoende gekwalificeerde vakkrachten en technische specialisten afleveren speelt in op de naar verwachting toenemende vraag naar technische vakkrachten.

Zowel in de regio, als daarbuiten. De regio heeft de potentie om een reservoir van technische vaklieden te worden. Dit vergroot de aantrekkelijkheid van de regio en kan uiteindelijk een factor zijn die meegewogen wordt in vestigingskeuzes van bedrijven.

3. Wonen, omgeving, infrastructuur uitstekend

De regio VvW beschikt over een uitstekend woon- en leefklimaat. Dit is een randvoorwaarde voor het aantrekken van ondernemers en kenniswerkers. Het woon- en leefklimaat behoeft blijvende aandacht en afstemming op de economische ambities van de regio, maar het valt buiten de scope van dit programma.

De commissie wil vanuit het programma wel aandacht vragen voor de infrastructuur. Deze is direct ondersteunend en geeft richting aan het economisch verkeer. Er ontbreekt momenteel nog een belangrijke schakel in de weginfrastructuur, namelijk een noord-zuidverbinding van Groningen naar Enschede. Deze aansluiting is van wezenlijk belang voor het verstevigen van de economische banden met Groningen en Twente. Het zou meer en nieuwe economische dynamiek uitlokken. Daarnaast behoeven de vaarwegen aandacht, aangezien ze niet voldoen aan de voor de binnenvaart gangbare maatvoering. Ten slotte is een goede, snelle en frequente OV verbinding nodig richting Zwolle en verder richting de luchthaven Schiphol en behoeft de spoorverbinding richting het Duitse achterland aandacht. De regio VvW heeft recht op een goede ontsluiting (fysiek en digitaal). Dat is van levensbelang voor een lange termijn succes.

4. Profiel, imago, cultuur; “AAA”

Veel mensen kunnen zich geen beeld van de regio VvW vormen of het heeft het imago “niet waar het gebeurt”. De regio haalt het landelijke nieuws met bedrijfssluitingen, krimp en lage noteringen in kwaliteitslijstjes gebaseerd op statistieken, niet met kwaliteiten. De inwoners en ondernemers zijn trots op hun regio, maar men straalt het niet uit. De regio VvW moet smoel krijgen en dat moet actief en eenduidig worden uitgedragen.

5. Samenwerkingsstructuur professioneel

VvW is als een functionele economische regio waarbij bedrijven samenwerken en waarbinnen inwoners voor hun werk dagelijks heen en weer pendelen. Het economisch verkeer trekt zich niets van grenzen aan. Bestuurlijk moet de regio zich nog wel deels vormen.

De regio VvW moet zich meer als regio gaan gedragen en economische stromen die er al zijn faciliteren en zo bijsturen dat er meer en hechtere samenwerking ontstaat. Economische ontwikkeling in de regio moet worden gefaciliteerd vanuit een professionele en effectieve samenwerkingsstructuur. Die structuur moet nog goeddeels worden opgebouwd. En vanuit deze structuur kunnen clusters ontstaan en kan zelfbewust de samenwerking worden aangegaan met Groningen-Assen, de regio's Zwolle, Twente, Drachten, Leeuwarden. Een samenwerkingsstructuur is nodig om de samenwerking aan te kunnen gaan met structuren in deze andere regio's. En tot op heden ontbrak de gezamenlijke agenda waarmee de regio kan zoeken naar aanknopingspunten voor verbinding met de agenda's in de andere regio's.

3. Ontwikkelingen sinds 2011 en trends en verwachtingen ⁵

3.1. Internationaal

- Meer aandacht van EU voor (grote) steden (Urban Agenda), voor industrie (met name MKB) en voor bio economy en voor circulaire economie; het sluiten van kringlopen.
- Als gevolg van wederzijdse sancties tussen de EU en Rusland viel veel export van vooral voedingsmiddelen weg.
- De olieprijs daalde enorm, herstelde in 2016 wel wat, maar blijft naar verwachting voorlopig relatief laag. Dit heeft uiteenlopende effecten, zowel positief (chemie) als negatief (olie- en gas cluster) voor bedrijven in Emmen.
- Toenemende concurrentie van nieuwe lage lonenlanden binnen de EU, zoals Tsjechië voor **laag**waardige productie.
- Meer kansen voor terugkeer van (inmiddels) **hoog**waardige productie vanuit China naar Nederland, dan wel afnemende neiging om hoogwaardige productie naar lage lonen landen te verplaatsen.
- Steeds meer aandacht voor circulaire economie als systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waard vernietiging te minimaliseren.
- Grotere exportkansen door handelsverdragen van de EU zoals met Vietnam.
- Afgenomen kansen voor export naar Rusland door sancties van de EU en Rusland.
- Grote internationale trends, zoals The Internet of Things, nanotechnologie, 3D-printing, big data, maar ook demografische ontwikkelingen zoals de vergrijzing en klimaatverandering en het belang van duurzaamheid hebben een specifieke impact op de regio.

3.2. Nationaal

- In 2012 verviel ons land opnieuw in een recessie in 2012 en 2013, waardoor de werkgelegenheid in Emmen fors terugliep en de werkloosheid hard steeg. In 2014 was er weer groei die in 2015 flink versnelde. Hoewel onzekerheden groot blijven, verwacht het

---

⁵ Bronnen voor dit hoofdstuk:

- Ontwikkelingen en prognoses op de Noordelijke Arbeidsmarkt 2014-2020, E'til, maart 2015;
- Korte termijn ramingen CPB ;
- Trends in de regionale economie, Planbureau voor de Leefomgeving, 7 maart 2014
- De Economie van de stad, CPB-PBL Notitie, maart 2015
- Nationale Monitor Gemeentelijke Duurzaamheid 2015, Telos, 18 september 2015
- Werkgelegenheidsanalyse Topsectoren Emmen 2012, I&O Research, Maart 2012
- Kernen Emmen en Klazienaveen, Koopstromenonderzoek 2015, I&O Research Juli 2015
- Vierkant voor Innovatie. Lysias augustus 2015
- De effecten van de topsectoren op de bredere economie, Panteia, januari 2014
- Verkiezing beste warenmarkt - van Nederland 2013, Centrale Vereniging Ambulante Handel
- De invloed van hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt voor laagopgeleiden, april 2015, Rijksuniversiteit Groningen, Atlas voor gemeenten en Platform31
- Internationaliseringsmonitor 2015 derde kwartaal CBS
- Bedrijfsmigratieonderzoek Buck Consultants voor het Ministerie van EZ (BCI 1998, Minez 1999).
- Cijfers van UWV, CBS, Provinciaal Werkgelegenheids Register en Landelijk Informatie Systeem Arbeidsplaatsen LISA en Statistiek gemeente Emmen
- Nederland in 2030 en 2050, Twee referentiescenario's, CPB en PBL, 2015
- Middellange termijn verkenning 2018-2022, Centraal Planbureau, 2016
- Emmen Circulair! , ICE-Amsterdam, 2016
- Eindrapport Commissie Vollebregt - Alberda van Ekenstein, juli 2016

CPB dat de economische groei doorzet in 2016 en dat de werkloosheid verder zal dalen. Volgens het CPB zet het gestage herstel na de grote recessie zet in de periode 2018-2021 door, zowel internationaal als in Nederland. De wereldeconomie groeit met gemiddeld 4% per jaar, de Nederlandse economie met 1,8%. Het internationale beeld is echter met onzekerheden omgeven, waardoor de groei lager uit kan komen en verder herstel uitblijft.

- Het rijk decentraliseerde een aantal taken op het gebied van arbeidsparticipatie naar de gemeenten. De komende jaren kan Emmen daardoor een betere afstemming tussen arbeidsmarktbeleid, participatiebeleid en economisch beleid bereiken.
- Het rijk voerde enorme bezuinigingen door. Door rijks bezuinigingen veranderde de zorg van groeisector in krimpsector. In Emmen, waar de zorg juist de grootste sector qua totaal aantal banen is, verdwenen er daardoor in twee jaar tijd meer dan 1000 banen.
- Het rijk zette de concentratie van (semi-) rijksdiensten door, waardoor sinds 2011 het kantongerecht uit Emmen verdween en de belastingdienst dreigde te verdwijnen. Dat laatste werd dankzij een zware lobby voorkomen. Er blijft echter een risico.
- Arbeidsrelaties veranderen: de vraag naar flexibel en mobiel personeel en veel korte contracten is toegenomen. Organisaties beschikken steeds vaker over een schil van flexibel op te roepen krachten, zoals zelfstandigen zonder personeel.
- Hierdoor krijgt ook de werkplek een ander gezicht. Steeds meer organisaties bieden kleine kantoren en flexwerkplekken aan. Personeel werkt mobiel, thuis en in toenemende mate op bij klanten, in internetcafés en op andere locaties met flexibele werkplekken.
- Wonen en werken loopt steeds meer door elkaar. Bedrijfsgebouwen worden kleiner, het traditionele woon-werkverkeer neemt af.
- Toenemend belang van attractieve steden; nabijheid van banen, ruimtelijke kwaliteit, goede bereikbaarheid en stedelijke voorzieningen bepalen meer dan ooit het succes.
- Enorme structuurveranderingen in de detailhandel; wegvallen van grote winkelketens en leegstand met name door overschot aan winkelvloeroppervlak.

3.3. Regionaal

- Demografische veranderingen in grote delen van het Noorden.
- Voortgaande geografische concentratie binnen grote concerns in industrie en diensten ten koste van verspreide vestigingen. Omdat Emmen veel nevenvestigingen kent is dat een voortdurende bedreiging. Toenemende concentratie van banen in Randstad en Brabant.
- Sterk herstel van de industrie wat in Emmen bedrijfsuitbreidingen en nieuwe vestigingen tot gevolg zullen hebben. Het aantal contacten daarover is recent weer toegenomen.
- Tussen 2010 en 2015 een toename van de toch al hoge waardering van consumenten op alle onderdelen voor de winkelcentra in de kern Emmen en in Klazienaveen.
- Sterk afgenomen consumenten bestedingen tussen 2010 en 2015, ook in winkels in Emmen: -/- 12%, maar in 2015 weer toenemende consumentenbestedingen in Nederland, dus naar verwachting ook in Emmen, gelet op sterke positie van de winkelcentra in de kern Emmen en Klazienaveen.
- Warenmarkt Emmen in 2013 uitgeroepen tot beste grote warenmarkt van Nederland.
- De (Europese) financiële middelen voor regionale ontwikkeling waarover het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) beschikt zijn fors afgenomen en gemeenten kunnen niet meer als aanvrager optreden. Bedrijven en kennisinstellingen zijn nu aan zet. De gemeente kan dit stimuleren en daarbij helpen.

4. Sterke en zwakke punten

4.1. Economische structuur

Verbetering van de economische structuur is het hoofdthema van de Commissie Vollebregt - Alberda van Ekenstein.

De diversiteit in de werkgelegenheid is vrij goed.

Eén van de doelen van de Kadernota Economie van 2006 was het vergroten van de diversiteit van de werkgelegenheid. In de Kadernota Economie 2011-2015 bleek al dat dit redelijk was gelukt.

De diversiteit van de werkgelegenheid is in Emmen nu redelijk te noemen en is sinds 2009 ongeveer gelijk gebleven. De diversiteitsindex (een in de regionale economie gehanteerde maatstaf die aangeeft hoe divers de samenstelling van de werkgelegenheid is) bedroeg in Emmen in 2014: 87% tegen bijvoorbeeld 93% in Zwolle en 84% in Assen⁶.

Toch is de economische structuur nog vrij zwak.

Het aan de Universiteit van Tilburg verbonden instituut Telos heeft de één cijfer ontwikkeld om het concurrentievermogen van een gemeente in uit te drukken. Dit cijfer is samengesteld uit de indicatoren: starters, bedrijfsopheffingen, bruto regionaal product, aandeel topsectoren en snelgroeiende bedrijven. Per saldo komt dit cijfer voor Emmen op 45,5 tegen 51,5 voor alle gemeenten in Nederland gemiddeld.

Het bruto regionaal product per hoofd is relatief laag.

Het cijfer voor de economische structuur is vooral relatief laag door het relatief lage bruto regionaal product per hoofd: in Emmen € 24.100,- tegen € 27.800,- gemiddeld in alle gemeenten in Nederland.

Dit relatief lage cijfer is in feite het spiegelbeeld van de lage participatiegraad; relatief minder mensen produceren samen ook relatief minder en dat drukt ook het gemiddelde per hoofd.

Emmen telt relatief weinig starters.

Ook het aantal starters per 1000 vestigingen ligt lager dan gemiddeld in Nederland: 105,5 ten opzichte van 113.

Topsectoren zijn sterk vertegenwoordigd.

Het gaat hier om sectoren met een sterke internationale positie en waarbinnen bedrijven en kennisinstellingen de afgelopen jaren veel kennis hebben opgebouwd en al samen werken aan innovaties.

In totaal vallen⁷ bijna 10.360 banen onder de topsectoren, wat neerkomt op 22 procent van de totale werkgelegenheid in Emmen. Landelijk is dat 20 procent.

High Tech Systems & Materials (HTSM), Agro/food en Chemie zijn met respectievelijk ruim 3.500; 2.750 en 1.900 banen de grootste topsectoren in Emmen.

Op grond van de gebleken sterke positie van de topsector HTSM in Emmen en in de Vierkant voor Werk regio, hebben wij daar speciale aandacht aan besteed en het ministerie van Economische Zaken gevraagd om medewerking om deze positie verder uit te bouwen. Bureau Lysias heeft in onze opdracht en in overleg met het ministerie daarvoor een notitie opgesteld. Deze geldt als belangrijke inbreng voor de Commissie Vollebregt - Alberda van Ekenstein.

---

⁶ Eigen berekening op basis van werkgelegenheid per sector in 2014 t.o.v. Nederland volgens LISA register

⁷ Meting 2012; zie bronnen voetnoot 4.

Kansen voor structuurverbetering liggen er volgens de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein vooral in volgende vier dragende sectoren: HTSM, Chemie (biobased), Logistiek en Olie & gas / (groene) energie.

De topsectoren hebben uiteenlopende uitstralingseffecten, die kunnen worden uitgedrukt in een cijfer: de multiplier. Dat cijfer geeft aan hoe een uitbreiding van de afzet in een (top)sector leidt tot een toename van de productie in toeleverende sectoren.

De multipliers voor de topsectoren variëren tussen 0,25 voor de Chemie en 0,78 voor de Creatieve industrie. Voor HTSM bedraagt deze: 0,57 en voor Logistiek 0,72.

De uitstralingseffecten van de verschillende sectoren die bijzondere aandacht kregen in de vorige Kadernota Economie zijn dus vrij gunstig. Dat geldt alleen niet voor de chemie.

Bij groei van de chemie lekt nu nog een naar verhouding groot deel van de toelevering via import van grondstoffen weg naar het buitenland.

Transitie naar biobased chemie en naar recycling (beide te vatten onder circulaire economie) zijn twee ontwikkelingen die een geringere import en een grotere uitstraling naar de eigen regio tot gevolg kunnen hebben.

Bij beide ontwikkelingen spelen bedrijven en het onderwijs in Emmen een belangrijke rol en dat stimuleren wij al enige jaren met kracht. Dit alles valt ook binnen de focus van de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein, die daarvoor specifieke acties aanbeveelt.

4.2. Productie omgeving

De ruimtelijke vestigingsvoorwaarden in Emmen voor bedrijven zijn goed.

Ook dit heeft Telos in een cijfer weergegeven, dat is opgebouwd uit de indicatoren leegstand kantoorruimte, leegstand winkelruimte, netto/bruto gebruik van bedrijventerreinen, verouderd bedrijventerreinen, en voorraad bedrijventerreinen.

Emmen scoort daarmee het opmerkelijk hoge cijfer 60,2 terwijl het gemiddelde van alle Nederlandse gemeenten ligt op 51,2. Daarin weerspiegelt zich onze vele jaren lange inzet op het gebied van bedrijventerreinenbeleid (herstructurering, revitalisering en ontwikkeling) en centrumontwikkeling.

De waardering van consumenten voor het centrum van Emmen is zeer positief.

Wel vormt de winkelleegstand ook in Emmen, net als elders in het land, een probleem.

Uit het Koopstromenonderzoek 2015 blijkt dat de waardering van consumenten voor het winkelcentrum van de kern Emmen op alle negen aspecten hoger ligt dan in vergelijkbare kernen. Dat betreft de bereikbaarheid, veiligheid van de winkelomgeving, parkeermogelijkheden, inrichting/aankleding winkelstraten, aanbod daghoreca, kwaliteit winkels, stallingsmogelijkheden fietsen, aantal winkels en sfeer/ambiance.

Ten opzichte van 2010 is de waardering toegenomen voor de bereikbaarheid, veiligheid van de winkelomgeving, parkeermogelijkheden, inrichting/aankleding winkelstraten en het aanbod daghoreca.

De waardering voor kwaliteit winkels is gelijk gebleven. Voor stallingsmogelijkheden fietsen, aantal winkels en sfeer/ambiance is deze afgenomen. Dat laatste is verklaarbaar omdat de meting werd gedaan toen het project Centrum Vernieuwing gaande was en onvermijdelijk overlast opleverde.

Ook voor (sub-regionale) centrum van Klazienaveen is de waardering hoog.

Daarvoor geldt dat de waardering voor alle negen aspecten hoger is dan in vergelijkbare kernen elders in het land. De waardering voor de veiligheid en sfeer/ambiance is ten opzichte van 2010 gelijk gebleven en alle zeven andere aspecten worden hoger gewaardeerd.

Hoewel de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein de focus legt op verbetering van de economische structuur, besteedt de Commissie ook aandacht aan de bedrijfsomgeving.

Als één van de zes speerpunten noemt de Commissie: ‘Wonen, omgeving, infrastructuur uitstekend’. Daarmee geeft de Commissie aan dat vanuit verschillende beleidsterreinen inzet nodig is om economische structuurverbetering te ondersteunen.

4.3. Ondernemingsklimaat

Zeer hoge score 2010, maar nu wisselend beeld.

Uit de benchmark die het ministerie van EZ in juni 2010 heeft uitgebracht, bleek dat Emmen goed scoorde ten opzichte van de 31 grote steden met zowel de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening, als met het ondernemingsklimaat. Voor beide stond Emmen op de derde plaats. Deze meting is daarna niet meer door het ministerie herhaald.

In 2016 is in VNG verband binnen Drenthe wel weer een benchmark uitgebracht⁸.

Emmen scoort met 6,2 net onder het Drents gemiddelde en staat op de laatste plaats met 5,7 voor de afhandeling van de vergunningverlening.

Daarnaast publiceert MKB-Nederland periodiek de ranglijst van MKB-vriendelijkste gemeenten. De laatste rapportage betrof 2012/2013. De gemeente Emmen scoort daarin lager dan in 2010/2011 en zakte van de 4^e plaats van de Drentse gemeenten naar de 11^e plaats. Aan dit onderzoek namen 54 bedrijven uit Emmen deel.

Om een beter inzicht te krijgen hebben wij Stenden opdracht gegeven om een onderzoek te doen naar het ondernemersklimaat in Emmen. De resultaten daarvan kwamen in 2015 beschikbaar. Door de beperkte respons zijn de resultaten niet representatief, maar indicatief. Veel bedrijven blijken geen lid van een ondernemersvereniging in Emmen en zijn (misschien juist daardoor?) ook onbekend met de dienstverlening van de gemeente. Als belangrijkste sterke punten worden de bereikbaarheid en de infrastructuur genoemd. Als belangrijkste verbeterpunt is de communicatie met de ondernemers genoemd.

De waardering voor de vergunningverlening en voor het begrip voor ondernemers is vrij laag.

De Commissie Vollebregt- Alberda van Ekenstein constateert uit gesprekken met ondernemers dat het bedrijfsleven in hoofdzaak aangeeft dat de gemeenten bereidwillig en behulpzaam zijn, maar beelden ten aanzien van kwaliteit, alertheid, creativiteit en snelheid in processen / procedures waren wisselend. De commissie vraagt de gemeente hier aandacht aan te geven om te komen tot hoogwaardige kwaliteit en diensten.

4.4. Kenniseconomie en arbeidsmarkt

De kennisintensiteit van Emmen ligt vrijwel op het landelijk gemiddelde.

Ook voor de kennisintensiteit van gemeenten heeft Telos een cijfer ontwikkeld dat is opgebouwd uit de indicatoren: aandeel hoogopgeleiden, capaciteit WO/HBO, high en medium tech werkgelegenheid en aandeel banen in de creatieve industrie.

Het cijfer voor Emmen is: 37,2 tegen 38,2 gemiddeld voor alle Nederlandse gemeenten. Universiteitssteden scoren hier vanzelfsprekend het hoogst.

Het percentage hoogopgeleiden in de beroepsbevolking is laag: 18,5%, tegenover een landelijk gemiddelde van 33,6% (CBS). Bovendien nam dat percentage in Emmen tussen 2010 en 2014 niet toe, terwijl dit in Nederland steeg van 31,8% naar 33,6%.

---

⁸ Ondernemerspeiling Drenthe, I&O Research, 2016

Een oorzaak is het wegtrekken van jongeren naar opleidingen elders in het land ondermeer door het beperkte aanbod van hoger onderwijs in Emmen. De meesten keren daarna niet terug. Veel hoger opgeleiden die in Emmen werken, wonen bovendien buiten Emmen. Wel zijn verschillende opleidingen van Stenden van erkend hoog niveau, zoals op gebieden zoals ICT en (groene) chemie. Stenden werkt hard aan uitbreiding en verbetering van het opleidingsaanbod, bijvoorbeeld op het gebied van logistiek en internationale handel.

Hoogopgeleiden brengen veel voordelen met zich mee en zorgen ervoor dat steden aantrekkelijk zijn voor (kennisintensieve) bedrijven en instellingen. Uit onderzoek blijkt dat hoogopgeleiden werkgelegenheid creëren voor laagopgeleiden door onder andere bestedingseffecten in de dienstverlenende sector.

Voor het aantrekken en behouden van hoger opgeleiden is, naast de beschikbaarheid van banen ook een aantrekkelijke, hoogwaardige woonomgeving van belang.

De onderwijs-arbeidsmarkt situatie is nog erg zwak.

In hoofdstuk 3 is al uitvoerig ingegaan op de hoge werkloosheid en het tekort aan werkgelegenheid. Dat komt ook tot uitdrukking in een erg lage Telos-indicator voor de factor 'arbeid' van 27,8 ten opzichte van het gemiddelde van alle gemeenten van 42,4.

Deze Telos indicator is gebaseerd op: arbeidsongeschiktheid, benutting arbeidspotentieel, ontgroening & vergrijzing, werkgelegenheidsfunctie en werkloosheid.

De netto arbeidsparticipatiegraad⁹ in Emmen is nog steeds vrij laag: in 2014 60,8 %, ten opzichte van 64,9% in Nederland.

De indicator van Telos voor de factor 'onderwijs' kent de volgende zeven bouwstenen: aanbod basisscholen, aanbod voortgezet onderwijs, eindexamen cijfer voortgezet onderwijs, jeugdwerkloosheid, onvertraagd naar diploma, opleidingsniveau en voortijdige schoolverlaters. Jeugdwerkloosheid is hierbij opgenomen omdat dit een indicatie geeft hoe onderwijs en arbeidsmarkt op elkaar aansluiten.

Deze indicator komt voor Emmen op 39,3 tegen 51,7 voor alle gemeenten.

Voor de economische ontwikkeling van Emmen zijn vakkennis en beroepsopleidingen essentieel. Er is veel vraag naar technische beroepen, terwijl de instroom van technisch geschoolden op de arbeidsmarkt vrij laag is. Het Drenthe College speelt daar steeds beter op in, onder ander met de opleiding Algemeen Onderhouds Technicus AOT. Ook specifieke vakscholen, zoals voor verspaning, in samenwerking met bedrijven zijn daarbij van groot belang. Daaraan wordt ook met steun van de gemeente Emmen hard gewerkt.

De Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein pleit ervoor om vooral te streven naar excellente technische opleidingen op HBO. MBO en VMBO niveau.

Het is duidelijk dat naast economisch beleid ook arbeidsmarkt- participatie- en onderwijsbeleid voor de economische evolutie van Emmen van groot belang blijven.

4.5. Regionale samenwerking

Regionale samenwerkingen zijn gegroeid en vinden weerklank.

Regionale samenwerking is geen doel op zich, maar een steeds belangrijker middel om de werkgelegenheid te stimuleren.

De afgelopen jaren heeft de gemeente Emmen binnen Noord Nederland, naast de landsdelige samenwerking in het Samenwerkingsverband Noord Nederland SNN, de banden met de steden Assen, Groningen en Leeuwarden (de NG4) aangehaald.

---

⁹ De netto participatiegraad is het aantal mensen tussen de 15 en 67 jaar dat een baan heeft uitgedrukt in [procenten](#) van het totaal aantal mensen tussen de 15 en 67 jaar.

Er is periodiek portefeuillehoudersoverleg economie en gezamenlijke wordt inbreng binnen SNN afgestemd. Daar hebben de steden een sterkere positie gekregen. Daarnaast ondernemen de vier gemeenten gezamenlijke activiteiten. Er is een gezamenlijke vertegenwoordiging in Brussel georganiseerd; er zijn innovatie masterclasses georganiseerd; het International Welcome Center North voor expats is opgericht en er wordt kennis- en ervaring uitgewisseld.

De gemeente Emmen heeft daarnaast in 2014 het initiatief genomen tot 'Vierkant voor Werk', waarin nauwer wordt samengewerkt met Coevorden, Hardenberg en Hoogeveen. Dit initiatief heeft veel politieke steun van de Tweede Kamer en van de provincies Drenthe en Overijssel gekregen. Minister Kamp heeft samen met Emmen de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein ingesteld, om structuurversterkende maatregelen te ontwerpen. Op het vlak van arbeidsmarktbeleid is Emmen centrumgemeente voor de Arbeidsmarktregio Drenthe geworden.

4.6. Internationale economische oriëntatie

Het bedrijfsleven in Emmen is sterk export gericht.

Van alle bedrijven in Emmen doet 7,5% aan export en dat is landelijk 6,2%.

Om vooral voor het MKB de exportkansen, ondermeer naar Duitsland, te vergroten hebben wij in het kader van Vierkant voor Werk een pilot laten uitvoeren door Holland Office. Daaraan namen 20 bedrijven deel.

Daaruit bleek dat er bij bedrijven kansen liggen maar dat de exportondersteuning in onze regio te onafhankelijk is. Wij hebben als NG4 aan de drie Noordelijke provincies en SNN voorgesteld om daar op Noordelijke schaal meer structuur in te laten brengen.

Dit is nu één van de prioriteiten binnen het internationaliseringsbeleid van SNN en van de drie provincies.

Emmen heeft veel internationale bedrijven

Het aandeel van buitenlandse multinationals in de banen bij het bedrijfsleven is in Zuidoost Drenthe nu vrij hoog en bedraagt 18-21%. Binnen het Noorden haalt alleen de regio Delfzijl een dergelijk hoog aandeel. Emmen telt meer dan 40 internationale bedrijven.

Met het oog op het grote aantal bedrijven met een buitenlandse moeder, organiseren wij speciaal daarvoor z.g. 'Moederdagen', waarbij wij op informele wijze de contacten onderhouden, wensen en plannen inventariseren en de bedrijven op de hoogte houden van de ontwikkelingen in Emmen. Daarnaast bezochten wij de afgelopen jaren bedrijven en instellingen in ondermeer Duitsland, Zweden, Japan, China en Vietnam.

Stenden Emmen is sterk internationaal gericht

De vestiging van Stenden in Emmen telt een groot aantal buitenlandse studenten en werkt samen met universiteiten en Hogescholen in verschillende landen. Stenden heeft zelf eigen vestigingen in Qatar, Zuid Afrika en Indonesië. In Emmen zijn verschillende opleidingen Engelstalig en dit aantal neemt toe.

Op verzoek van Stenden hebben wij in 2015 en 2016 steun gegeven bij het leggen van contacten in Vietnam.

Emmen is beter verbonden met EU netwerken dan ooit.

De EU is in toenemende mate van belang voor het bedrijfsleven, zowel via regelgeving als door subsidies. Daarnaast kan 'Brussel' helpen om relaties te leggen met partners in andere landen en regio's. Daarom hebben wij samen met Assen, Groningen en Leeuwarden sinds medio 2015 (voorlopig voor vier jaar) menskracht vrijgemaakt, die vooral moet zorgen dat onze bedrijven en kennisinstellingen optimaal profiteren van de mogelijkheden die Brussel biedt. Ook bestuurlijk zijn contacten op verschillende niveaus in Brussel opgebouwd. Het is dan ook

niet toevallig dat Drenthe en Groningen door de EU zijn erkend als één van de belangrijkste Europese regio's op het gebied van biobased economy.

De Duitse arbeidsmarkt is iets beter ontsloten vanuit Emmen.

Zoals aangegeven in Vierkant voor Werk biedt de grensligging kansen voor werken over de grens. Verschillende moties in de Tweede kamer naar aanleiding van Vierkant voor Werk hebben de regering ertoe gebracht hiervoor een speciale taskforce in te stellen. Wij hebben als Vierkant voor Werk gemeenten met verschillende partners in de Arbeidsmarktregio, met het UWV, met de provincie(s), met de Benelux en met de EU allerlei acties in gang gezet om die kansen meer te benutten en barrières te overwinnen of omzeilen. Dat vergt met name medewerking aan Duitse zijde. Daarom hebben wij zowel op het niveau van de minister president van Nedersachsen, als van de voorzitter van de Kreis Emsland contacten gelegd. Daar hebben wij de Benelux bij betrokken. Bij de EU in Brussel onderhouden wij hierover contacten.

4.7. Circulaire Economie

Circulaire Economie biedt kansen op meer werkgelegenheid

Om onze welvaart ook voor de toekomst te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen; de zogeheten groene groei. Sinds 2010 is het thema circulaire economie in Nederland aan de orde. TNO maakte een inschatting van de economische waarde voor Nederland en kwam uit op een netto resultaat voor de economie van 7 miljard Euro en 54.000 nieuwe banen. De Rabobank schatte het potentieel in haar onderzoek van 2015 op mogelijk 80.000 banen.

De ministeries van Economische zaken en van Infrastructuur en Milieu hebben de 'Green Deal Transitie naar een Circulaire Economie' gesloten. Deze heeft als doel om deze transitie te versnellen met circulaire projecten om uiteindelijk Nederland als wereldwijde hotspot in de Circulaire Economie te positioneren.

Ook op Europees niveau staat het thema sterk in de belangstelling.

In 2015 was Circulaire Economie het thema van de Dag van de Duurzaamheid in Emmen. Als spin-off van deze dag zijn er twee workshops gehouden met bedrijven en kennisinstellingen. Partijen vinden elkaar, maken afspraken en kijken wat ze voor elkaar kunnen betekenen in de keten.

Belangrijke pijlers in de Circulaire Economie zijn biobased economie, energie en ontwerp. Dit zijn thema's waar verschillende bedrijven, zowel in chemie, als in HTSM, en instellingen zoals Stenden en Wildlands in Emmen volop actief zijn.

Op onderdelen, zoals biobased economy, behoort Emmen (inter-)nationaal tot de 'kopgroep'. Over de volle breedte is Emmen wat minder ver dan de koplopers in ons land.

4.8. Imago

Het imago van Emmen buiten de regio strookt niet altijd met de werkelijke situatie.

Daarom hebben wij in 2011, vanuit onze identiteit, gewerkt aan het versterken van het fundament voor de citymarketing van Emmen.

In de Beleidsnota Citymarketing 2012-2016 hebben wij de doelen voor het verbeteren van het imago van (de regio) Emmen aangegeven. Omdat vooral de samenleving daar invloed op heeft

(inwoners en bedrijven) hebben wij de oprichting van de Stichting Marketing Regio Emmen gestimuleerd en gefinancierd. Deze Stichting ontplooit tal van activiteiten voor het verkrijgen, behouden en verhogen van een positief beeld van de regio Emmen bij de bewoners (trots), bezoekers en bedrijven.

De Stichting stimuleert ook de samenwerking van al diegenen die van belang zijn voor de promotie van het gebied aan de hand van een eenduidig beeld van Emmen. Strategie is om de basis voor en goed imago te versterken en daarvoor te beginnen bij de eigen inwoners.

In maart 2015 heeft Stichting Marketing Regio Emmen de eerste cijfers van het onderzoek van Stenden ontvangen van de 'Net Promotor Score', die aangeeft hoeveel inwoners Emmen aanbevelen bij familie, vrienden en kennissen. Dat betreft de onderwerpen wonen, winkelen werken en recreëren. Er is een stijging te zien van promotors in 2015 ten opzichte van 2014 van 8,7% naar 9,2%. En eigenlijk nog belangrijker: de criticasters (de negatieve promotors) zijn gedaald van 53,1, naar minder dan de helft: 45,1%.

De inspanningen van de stichting om meer promotors te creëren zijn pas vanaf het begin van de zomer van 2014 zichtbaar geworden voor de inwoners, dus het positief dat er nu al verbetering zichtbaar is. Overigens hebben ook andere factoren hierbij een rol gespeeld. Zoals de trots op de Veenvaart en de positieve geluiden over de centrumvernieuwing.

Verbeteringen van ons imago liggen binnen bereik, maar vooral ook door inzet vanuit andere beleidsterreinen dan economisch beleid.

In marketing termen: betere resultaten (lees hier: meer werkgelegenheid) zijn op den duur alleen te behalen met 'producten' die optimaal aansluiten bij de behoeften van de verschillende doelgroepen: (aan te trekken) bedrijven, inwoners, consumenten en toeristen.

De regio Emmen is hét industriële hart van de gouden driehoek tussen kenniscentra Groningen, Enschede en Zwolle.

Een lastig gegeven waarop elke citymarketingaanpak vroeg of laat stuit is het gegeven dat elk van deze doelgroepen totaal verschillende producten zoekt.

Binnen elke doelgroep bestaan over Emmen ook verschillende beelden (imago's).

Ondernemers in de chemie in Nederland zullen Emmen vooral kennen als chemiestad terwijl bijvoorbeeld toeristen Emmen steeds meer zullen verbinden met Wildlands Adventure Zoo.

Het zoeken van een overkoepelend totaalprofiel voor een stad is daardoor lastig.

Dat geldt voor de gemeente Emmen, met al zijn diversiteit, des te meer.

Voor ondernemers in de industrie spreekt het zware industriële profiel van Emmen zeer aan, terwijl dat voor toeristen en bezoekers van de winkels en warenmarkt niet direct een pré is.

Daarom vraagt elke doelgroep om heel specifieke promotie en marktwerking.

De Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein beveelt voor de economische promotie aan om de regio Emmen / Vierkant voor Werk te profileren als 'hét industriële hart van de gouden kennisdriehoek Groningen, Enschede en Zwolle; een regio met 2,5 miljoen inwoners'.

5. Van analyse naar actie.

5.1. Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen

Sterktes

- Betere vestigingsvoorwaarden voor bedrijven dan gemiddeld in Nederland.
- Redelijke diversiteit van de werkgelegenheid
- Grotere aanwezigheid van topsectoren dan gemiddeld in Nederland.
- In Noorden belangrijkste centrum voor HTSM, Chemie, Agro/Food en Tuinbouw
- Ligging ten opzichte van belangrijkste handelspartner Duitsland en van NO Europa
- Hoge waardering van consumenten voor de kernen Emmen en Klazienaveen
- Warenmarkt behoort tot de beste grote warenmarkten van Nederland
- Topattractie Wildlands met nieuwe theater en vernieuwd centrum Emmen
- Sterke internationale oriëntatie bedrijfsleven, veel internationale bedrijven
- Stenden Hogeschool met sterke opleidingen zoals ICT en (groene) chemie
- Drenthe College met technische opleidingen zoals AOT en vakscholen
- Goede bestuurlijke contacten in Brussel
- Positief ondernemingsklimaat en hoge waardering voor gemeentelijke dienstverlening
- Imago Emmen is bij eigen bevolking aan het verbeteren

Zwaktes

- Lage participatiegraad en hoge werkloosheid
- Weinig hoger opgeleiden
- Laag gemiddeld inkomen
- Conjunctuurgevoeligheid economische structuur
- Relatief weinig banen ten opzichte van beroepsbevolking
- Nadeel van grensbarrières voor werken in Duitsland
- Creatieve sector en Zakelijke diensten zijn relatief klein
- Aansluiting vraag een aanbod op de arbeidsmarkt kan beter
- Beperkt opleidingsaanbod op HBO niveau
- Imago Emmen buiten de regio strookt niet altijd met de werkelijke situatie
- Vergunningverlening (toepassing RO) en communicatie met ondernemers kunnen beter

Kansen

- Economisch herstel, economische groei
- Toenemend belang van steden en stedelijke netwerken
- Weer toenemende interesse van bedrijven om in Emmen te investeren
- Nederland is weer meer in trek voor **hoogwaardige** maakindustrie
- Focus EU op stedelijke ontwikkeling, (MKB) industrie, biobased- en circulaire economie
- Toenemende aandacht voor barrières voor grensarbeid
- Decentralisatie participatiebeleid
- Effecten lage olieprijs op grote delen bedrijfsleven, m.n. chemie
- Grotere exportkansen door handelsverdragen
- Effecten uitbouw E233 naar Bremen tot Autobahn
- Grote internationale trends, zoals The Internet of Things, nanotechnologie, 3D-printing, big data, maar ook demografische ontwikkelingen zoals de vergrijzing en klimaatverandering en het belang van duurzaamheid bieden kansen voor innovaties van bedrijven.

Bedreigingen

- Demografische veranderingen in Noord Nederland en in Zuidoost Drenthe
- Concentratie en centralisatie van bedrijven instellingen en rijk naar elders

- Toenemende concurrentie van lage lonen landen in Europa voor **laagwaardige** productie
- Minder geld van EU voor regionaal beleid
- Voortgaande bezuinigingen van het rijk op de zorg
- Negatieve effecten lage olieprijs op olie- en gascluster
- Minder export naar Rusland door sancties

5.2. Conclusies van de analyse

Het gemeentelijk beleid op basis van de Kadernota's Economie uit 2006 en 2011 is vooral gericht geweest op **de fysieke omgeving** waarin bedrijven werken.

Deze is nu goed te noemen. Wel vraagt de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein om een infrastructuuragenda en om extra aandacht voor een aantrekkelijke woonomgeving, inclusief cultuur en sport.

Op basis van de Kadernota uit 2011 is vanaf dat jaar meer ingezet op verbetering van de **economische structuur, kenniseconomie, arbeidsmarktbeleid en internationale samenwerking. Vanaf 2014 is ook méér aandacht besteed aan regionale samenwerking en aan circulaire economie.**

Op deze punten valt nog veel winst te behalen, waardoor ook het concurrentievermogen van de economie van Emmen kan verbeteren en de conjunctuurgevoeligheid kan verminderen. De Commissie stelt daarbij de vier volgens hen dragende c.q. meest kansrijke sectoren centraal: HTSM, Chemie (biobased), Logistiek en Olie & Gas / (groene) energie.

De Commissie Vollebregt - Alberda van Ekenstein heeft krachtige aanbevelingen gedaan voor acties ter versterking van de economische- en kennisstructuur door gebruik te maken van de aanwezigheid van veel moderne industrie in onze regio. Daarop moet het onderwijs zwaar (blijven) inzetten.

Aan de kant van de arbeidsmarkt is vooral sinds het Meerjarenbeleidskader Arbeidsmarkt- en Participatiebeleid 2012-2016 zwaarder ingezet. De taaie problemen en de terugslag door de crisis vragen om stug volhouden van onze inzet in de Arbeidsmarktregio Drenthe.

Volgens de laatste meting in 2009 was het **ondernemingsklimaat** goed, maar er zijn signalen, ondermeer van de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein, dat dit nu wel extra onderhoud behoeft. Die signalen betreffen de communicatie en de vooral het ruimtelijk beleid en daarop gebaseerde vergunningverlening en handhaving.

Regionale samenwerking is steeds belangrijker geworden. Met de sterke positie van de industrie als troef, heeft het samenwerkingsverband Vierkant voor Werk zich sterk weten te profileren. Inhoudelijke samenwerking groeit en biedt volgens de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein nog veel kansen.

Binnen de brede Noordelijke samenwerking is de samenwerking van de NG4 steeds intensiever en meer succesvol.

Emmen kent een **sterke Internationale oriëntatie**. Relatief veel bedrijven exporteren, er zijn veel internationale bedrijven en Stenden-Emmen opereert wereldwijd. Ook de eigen internationale contacten zijn vooral in Brussel en in Duitsland op hoger niveau gebracht.

Sinds de Beleidsnota Citymarketing 2012-2016 is de inzet op verbetering van het **imago** vergroot, met eerste voorzichtig positieve resultaten. Daar is nog wel een lange weg te gaan. Een weg die alleen tot succes kan leiden door tegelijk (verder) te werken aan een aantrekkelijker woon-, werk-, winkel en toeristische omgeving.

Daarvoor is een geconcentreerde gezamenlijke, aanpak nodig van gemeente en de samenleving (corporaties, onderwijs, culturele instellingen etc.) op verschillende beleidsterreinen. Het gaat dan allereerst om ruimtelijk beleid.

Voor alle ontwikkelingen is een uitnodigend, stimulerend ruimtelijk beleid nodig om de stad, de dorpen en het platteland van Emmen aantrekkelijker te maken voor de verschillende doelgroepen. Positieve effecten op de werkgelegenheid staan daarbij centraal.

De strategienota en de wijze waarop deze in nauwe afstemming met de samenleving geleidelijk vorm krijgt, moeten helpen om alle gezamenlijke inspanningen meer te richten op het benutten van de kansen voor alle delen van de gemeente om bij te dragen aan de werkgelegenheidsontwikkeling. Dat vergt voor bedrijven een optimale omgeving om in te werken maar steeds meer ook een goed opgeleid arbeidsaanbod.

Dat wordt bepaald door het onderwijsaanbod, maar vooral ook door de mate waarin Emmen erin slaagt om hoger opgeleiden en vakmensen te behouden door een aantrekkelijke woonomgeving met ook een goed cultuuraanbod.

Samenvattend: groei van de werkgelegenheid in de gemeente Emmen vraagt de komende jaren van rijk, provincie, bedrijfsleven, onderwijs en van de gemeente Emmen vooral om focus op de hiervoor genoemde speerpunten van de Commissie Vollebregt – Alberda van Ekenstein. Van de gemeente Emmen vraagt dit extra activiteiten binnen het economisch beleid, maar ook om maatregelen op ruimtelijk-, onderwijs en scholings-, sociaal- en cultureel en organisatorisch vlak.

Door de kansen voor structuurverbetering die de Commissie aangeeft gezamenlijk te benutten moet de werkgelegenheid weer gaan groeien zoals de laatste paar jaar voor de crisis het geval was. Toen groeide de werkgelegenheid in Emmen sneller dan in Nederland als geheel.

De werkloosheid in Emmen daalde daardoor toen snel, maar de crisis doorbrak die positieve trend. Wanneer het lukt om samen de maatregelen te treffen die de Commissie aanbeveelt, kan de trend worden omgebogen. De Commissie geeft aan dat de regio zich op een kantelpunt bevindt, maar dat het ten aanzien van genoemde trends en ontwikkelingen een goede uitgangspositie heeft om door te groeien als regio met competentie gedreven bedrijven met relevante marktposities op deze thema's. Met de aanbevolen maatregelen moet het werkloosheidspercentage weer naar het landelijk gemiddelde gaan bewegen. Dat moet dan sneller kunnen dan de trend nu weergeeft (ca. 10 jaar). Maar zoals de Commissie aangeeft wordt het ook geen 'homerun', maar een 'stap voor stap benadering'

De ambitie van 3 jaar die werd vastgelegd in 'Vierkant voor Werk' leek toen, in 2014, met massieve steun van het rijk haalbaar. Na de klappen die sindsdien in Emmen zijn gevallen zal daar langer voor nodig zijn, maar minder dan 10 jaar lijkt met het pakket van de Commissie wel realistisch.

Bijlage 1

Activiteiten 2011-2015

1. ECONOMISCHE STRUCTUUR

Stimuleren logistieke ontwikkelingen

In 2012 organiseerden de gemeenten Emmen, Coevorden en de provincie Drenthe samen het succesvolle Dryport Congres 'A Smart Logistic Hub'. Dryport Emmen-Coevorden heeft met een zestal logistieke regio's een samenwerkingsconvenant ondertekend.

Er is een strategisch actieplan opgesteld voor Dryport Emmen-Coevorden. Er zijn een directe shuttleverbindingen met Malmö en een shuttle voor graantransport vanuit Hongarije tot stand gekomen. Onze deelname aan Interreg IV-A Green Corridor is afgerond. In 2015 is bij Stenden het lectoraat Green Logistics gestart.

Onderzoek is gestart naar kansen voor extra werkgelegenheid door vergroting goederenstromen tussen Vietnam en ZO Drenthe.

De transportbedrijven Hartman Logistics en Rostra hebben zich in Emmen gevestigd.

Stimuleren toeristische sector

In het kader van het TROP zijn diverse activiteiten, zoals netwerkbijeenkomsten, ondernomen resp. ondersteund om effectieve samenwerking tussen bedrijven en organisaties te bevorderen. In de zomer van 2014 is een pilot gestart om langs de Veenvaart commerciële activiteiten, standplaatsen, toe te staan. Resultaat is de recreatieve invulling van de locatie naast de spaarsluis. Er is actief deelgenomen aan de activiteiten van Kennispoort Drenthe rond Innovatie in de toeristische sector.

Faciliteren van de zorg economie

Binnen de gemeente Emmen is een taskforce opgericht om zo snel mogelijk te kunnen reageren en handelen inzake de ontwikkelingen van het Scheper Ziekenhuis in Emmen.

Door met name stagnatie in de woningmarkt is de prioritering van het plan van Omale bijgesteld om naast het Scheperpark een zorglandgoed te realiseren.

Verschillende zorgbedrijven zijn ondersteund met aanvragen richting verbouw, uitbreiding en het zoeken naar een nieuwe locatie.

Faciliteren olie- en gaswinning NAM

Het project is in 2011 opgeleverd. De NAM heeft in een evaluatiegesprek aangegeven de dienstverlening van de gemeente bijzonder te hebben gewaardeerd.

Circulaire economie

Initiatieven vanuit de aanjaagorganisatie Groene Chemie spelen in op deze kansen. Dat heeft geleid tot enkele projecten die ook invulling geven aan duurzame recycling.

In 2015 was Circulaire Economie het thema van de Dag van de Duurzaamheid in Emmen. Als spin-off van deze dag zijn er twee workshops gehouden met bedrijven en kennisinstellingen.

Uitvoeren acties uit uitvoeringsprogramma Biobased Economy

Met een financiële bijdrage van de gemeente is de verdere ontwikkeling van het Kunststof Kennisknooppunt mogelijk gemaakt. In 2011 vond de inauguratie plaats van 2 lectoren en is het project feitelijk gestart onder de naam "Stenden Polymer Research & Education". ("Stenden PRE"). In 2011 heeft Stenden het Fabrication Laboratory in gebruik genomen waarvan de Pabo opleidingen van Stenden, de basisscholen en middelbare scholen uit de omgeving en bedrijven gebruik van kunnen maken. In het kader van het topsectoren beleid is Emmen in 2012 aangewezen als Centre of Open Chemical Innovation COCI.

Diverse acties zijn gezamenlijk met Stenden, Provincie en de ingestelde aanjaagorganisatie Groene Chemie/Greenpac uitgevoerd. Het Innovatieplatform Biobased Agribusiness krijgt verder vorm door de inzet van LTO.

Onderzoek creatieve sector

Op basis van een I & O rapportage van de omvang en groei van de creatieve sector in Emmen zijn er in 2011 enkele netwerkbijeenkomsten met ondernemers uit de creatieve sector georganiseerd. Dat heeft een vervolg gekregen in het ‘Maak het mee café’.

Stimuleren startende high tech bedrijven

Yeah! Incubator is in 2009/2010 in opdracht van de gemeente bij Stenden een broedplaats bij Stenden gestart voor startende ondernemers in de sector ICT en nieuwe media.

Als vervolg is Yeah! een subsidie verleend om starters ook in 2011 en 2012 te ondersteunen, begeleiden, stimuleren. De doelgroep werd verbreed naar andere high tech sectoren.

Naast het bieden van huisvesting is vooral de verbindende rol van Yeah! van waarde gebleken.

Exportstimulering

Als één van de actiepunten van Vierkant voor Werk is in 2014/2015 een pilot project exportstimulering uitgevoerd, waaraan 20 bedrijven uit Emmen deelnamen. Op basis daarvan is aandacht gevraagd voor verbetering van de export ondersteuningsstructuur in de regio.

2. PRODUCTIEOMGEVING

Atalanta / Centrumvernieuwing

In 2015 zijn de tunnel, het nieuwe raadhuisplein en de vernieuwde markt in gebruik genomen, nadat in 2013 al het vernieuwde Noorderplein, met de Mediamarkt was opgeleverd.

Tevens zijn nieuwe parkeergarages toegevoegd onder het raadhuisplein en de Mediamarkt.

In 2016 is Wildlands Adventure Zoo door de Koning geopend.

Aanpak winkelcentra dorpen/wijken

Er is in 2015 een aanpak van de leegstand in samenwerking met marktpartijen gestart in Emmen-centrum en Klazienaveen.

- *Bargeres*: in 2012 is duidelijk geworden, dat concentratie van alle winkels met bijbehorende woningbouwprojecten niet haalbaar is. Daarom is er voor gekozen om het winkelcentrum te revitaliseren. Dit is afgerond.
- *Rietlanden*: een kwaliteitsslag op initiatief van de ondernemers loopt.
- *Schoonebeek*: in samenwerking met een delegatie van de EOP en de winkeliers is een structuurvisie opgesteld, die is vastgesteld. Het dorp is zelf bezig daaraan uitvoering te geven. De gemeente faciliteert dit, gekoppeld aan het Fonds Dorpen en Wijken.
- *Emmerhout*: Het gebied tussen de Houtwegen met het nieuwe winkelcentrum, de nieuwe sporthal en de gehele inrichting van het openbare gebied daarbij zijn opgeleverd.
- *Klazienaveen*. De uitvoering van de centrumvernieuwing is gereed.
- *Wilhelminastraat*. De Wilhelminastraat heeft een nieuwe inrichting gekregen. Voor leegstand wordt in overleg met vastgoedeigenaren naar herbestemming gezocht.
- *Nieuw Amsterdam*. Initiatiefnemers uit Nieuw-Amsterdam/Veenoord hebben in samenwerking met de gemeente een structuurvisie voor het centrumgebied opgesteld, die in 2015 is vastgesteld. Er is financiële ruimte vrijgemaakt voor de uitvoering. Het inrichtingsplan openbare ruimte van het centrum Nieuw-Amsterdam is opgesteld
- *Angelslo*. Door ondermeer de economische omstandigheden is de ontwikkeling van het winkelcentrum aangehouden. De ontwikkeling blijft op de agenda staan.
- *Emmer-Compascuum*: Een structuurvisie is in voorbereiding.

Bahco fase 3

In 2013 is het langjarige en veelomvattende programma van de herstructurering van bedrijventerrein Bargemeer afgerond. Daarmee is het grootste bedrijventerrein van Emmen beter ontsloten en ingericht en volledig toekomstbestendig.

Er is in 2015 subsidie aan de Vereniging Parkmanagement Bedrijventerreinen (VPB) verstrekt voor het opzetten van een Bedrijven Investerings Zone (BIZ). In 2016 worden vervolgstappen voor realisatie door de VPB gezet in samenwerking met de gemeente.

Gebiedsontwikkeling vaarverbinding Erica-Ter Apel

Deze vaarverbinding en de daarbij aangelegde fiets en wandelpaden etc. zijn in 2013 in gebruik genomen. Verschillende ondernemers hebben daarop ingespeeld.

De acht EOP's van de dorpen en de vier handelsverenigingen in het stroomgebied van de Veenvaart hebben eind 2014 de Coöperatieve Vereniging De Veenvaart U.A. opgericht.

De coöperatie wil de verantwoordelijkheid pakken voor de economische- en gebiedsontwikkeling.

Aanlegvoorzieningen, water en stroom, langs de Veenvaart door de EOP's van de betreffende dorpen zijn gerealiseerd.

Revitalisering de Tweeling

In de tweede helft van 2011 is een visie en het projectplan 2012-2016 opgesteld voor de herstructurering van De Tweeling Nieuw Amsterdam/Veenoord. Deze visie is in nauwe samenspraak met ondernemers, eigenaren op het bedrijventerrein en de EOP tot stand gekomen. De werkzaamheden van de revitalisering zijn aanbesteed. Het gaat hierbij voornamelijk over het herinrichten van de Boerdijk. De uitvoering is medio 2016 afgerond.

NAM Schoonebeek faciliteren

Januari 2011 heeft minister Verhagen het officiële startsein gegeven voor de hernieuwde oliewinning in Schoonebeek. In 2012 werd het project opgeleverd.

Uitgifte bedrijventerreinen

Ondanks de economische tegenwind is in 2011 nog ruim 4 ha bedrijventerrein verkocht.

In 2012 is 0,8ha verkocht, in 2013 2,8 ha en in 2014 hebben geen verkopen plaatsgevonden.

Het bestemmingsplan van het bedrijventerrein De Tweeling is door de uitspraak van de Raad van State onherroepelijk vastgesteld. Daardoor is bij concrete vraag een uitbreiding mogelijk.

Met het oog op de stagnerende verkopen door de recessie is de voorbereiding van de ontwikkeling van het nieuwe terrein Oranjepoort stopgezet.

Voor de herontwikkeling van het Rundedal is door de raad een ontwikkelingsvisie vastgesteld.

Verdere ontwikkeling Pottendijk

De wegenstructuur rondom het terrein Pottendijk is verbeterd door middel van wegverbreding en het aanbrengen van nieuw asfalt. Daarnaast is er bewegwijzering aangebracht vanaf de N391 naar het geluidsportcentrum. Tevens is in 2012 nog een bijdrage geleverd aan de verbetering van de parkeervoorzieningen.

Ruimte voor bedrijvigheid in vrijkomende agrarische bebouwing.

In het nieuwe bestemmingsplan buitengebied is het mogelijk gemaakt om andere bedrijvigheid onder te brengen in vrijkomende agrarische bebouwing, mits deze de milieucategorie 2 niet overschrijdt en de omliggende agrarische bedrijvigheid niet wordt belemmerd in de uitvoering.

Herstructurering glastuinbouwlocaties

In 2012 zijn de beheersverordening en structuurvisie voor het tuinbouwgebied Erica vastgesteld.

Het bestemmingsplan voor het tuinbouwgebied Klazienaveen is in 2015 onherroepelijk geworden. Eind 2015 is de Herstructureringsregeling Tuinbouw SRLE 2015-2017 vastgesteld.

Griendtsveen / Wild Life Resort

Het bestemmingsplan (recreatieve ontwikkeling Amsterdamsche Veld) is in 2011 onherroepelijk geworden.

Versterking hoofdinfrastructuur

In EDR verband heeft een succesvolle lobby plaatsgevonden voor de verdubbeling van de E233 richting Bremen. In 2015 is daartoe besloten en is daarvoor geld gereserveerd.

Vitaal platteland

In 2014 is de nota 'Platteland in Balans' vastgesteld. Met de Provincie en de buurgemeenten is vervolgens gewerkt aan het opstellen en uitvoeren van stimuleringsregelingen voor dorpsinitiatieven en een geconcentreerde aanpak van sociaaleconomische knelpunten in het platteland van Zuidoost Drenthe. Het LEADER programma, gericht op sociaal-economische versterking, is vastgesteld en

goedgekeurd en begin 2016 in werking getreden. De uitvoering wordt begeleid door een lokale werkgroep voor de gemeenten Emmen, Coevorden, Borger-Odoorn en het Veenkoloniale gebied van Aa en Hunze.

In 2014 is gestart om in samenwerking met de provincie de sector Intensieve Veehouderij in kaart te brengen. Dit met als doel te komen tot een blijvende vitale sector en als gevolg van gewijzigde wet en regelgeving. Eind 2015 zijn er concrete stappen gezet om te komen tot een werkgroep. De landbouwsector wordt via het accountmanagement door maatwerk bediend.

3. ONDERNEMINGSKLIMAAT

Dienstverlening aan bedrijven, accountmanagement

Het accountmanagement heeft gefaciliteerd bij diverse nieuwbouwen uitbreidingsplannen.

Doorontwikkeling Ondernemersplein

In 2013 heeft de Kamer van Koophandel haar hoofdkantoor van de Noordelijke provincies in Groningen geïmplementeerd. Met de verschillende partijen is toen de koers gezet naar een Innovatie en Kennispoort.

Periodiek overleg organisaties (o.a. MKB, VNO-NCW en Koepel)

Deze overleggen vonden periodiek plaats.

Bedrijfsbezoeken wethouder en accountmanagers

Naast bedrijfsbezoeken zijn ontbijtbijeenkomsten georganiseerd. Bij deze ontbijtbijeenkomsten zijn ook vertegenwoordigers van de Stenden Hogeschool, het Drenthe College en het UWV aanwezig.

Positionering in de regio

Rond het regionale actieplan Vierkant voor Werk zijn er verschillende bijeenkomsten met ondernemingsverenigingen uit de verschillende gemeenten gehouden. Bij de uitvoering van Vierkant voor Werk trekken wij zoveel mogelijk op met het regionale onderwijs en bedrijfsleven.

4. KENNIS- EN NETWERKECONOMIE / ARBEIDSMARKTBELEID

Acties Arbeidsmarktbeleid

Een regionaal Werkbedrijf (regionale vertaling landelijk Sociaal akkoord) is vorm gegeven. Inzake Techniekpact 2020 is via een nieuwe overlegstructuur een actieprogramma gemaakt waarvan de uitvoering in 2015 is gestart.

Het bevorderen van samenhang tussen economisch beleid, onderwijsbeleid en het re-integratiebeleid is een continu proces waar diverse acties onder vallen. Deze acties worden vanuit de Regionale arbeidsmarktagenda (Arbeidsmarktregio Drenthe) vorm gegeven.

De voorbereiding voor uitvoering van de regionale werkgeversdienstverlening is gaande.

Het regionale Actieplan Jeugdwerkloosheid "Zet in op talent" is uitgevoerd.

Ter verbetering van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt zijn met steun van de gemeente de opleiding Algemeen Onderhouds Technicus AOT van het Drenthe College en de Vakopleiding Verspaning gestart. Bij Stenden zijn, met medewerking van de gemeente, lectoraten voor groene chemie en voor duurzame logistiek ingesteld.

Het regionale sectorplan Vierkant voor Werk is door het ministerie van SZW goedgekeurd en in uitvoering..

Kennispoort

De verdere ontwikkeling van Kennispoort is in 2015 opgepakt en in 2016 vervolgd.

De provincie heeft een bijdrage toegekend om programma's te ontwikkelen.

De ondernemersverenigingen zijn betrokken bij de inhoud en er is een werkgroep waarin onderwijsinstellingen, ondernemers en overheden uit de hele provincie zijn vertegenwoordigd.

Er ontstaat steeds meer verbinding (d.m.v. innovatieprojecten) tussen onderwijs (de lectoraten van Stenden), het Drenthe College en het bedrijfsleven. Zowel het HBO als het MBO is daarmee aangehaakt. Dit geldt zowel voor chemie/BBE, techniek en toerisme & recreatie. Samen met Duitse partners zijn we gestart met een grensoverschrijdend netwerk voor kennis en innovatie mb.t. Toerisme en recreatie.

5. ECONOMISCHE PROMOTIE

Beursdeelname promotie en acquisitie

Verskillende beurzen zijn bezocht, zoals Zakenvloer Emmen, Provada, Bedrijvencontactdagen Drenthe en TNO congres. Promotiemateriaal is up-to-date gehouden en gebruikt bij beurzen en acquisitiecontacten.

Evenementen

Jaarlijks zijn subsidies voor evenementen verstrekt.

Voor de MKB maakindustrie is 2 maal een bedrijvendag georganiseerd.

Voor de moederbedrijven van stuwende filiaalbedrijven in Emmen is 2 maal een 'Moederdag' georganiseerd. Voor, en samen met de olie- en gasindustrie is een olie- en gascongres georganiseerd.

Toeristische promotie

Jaarlijks zijn in het kader van het TROP diverse promotie activiteiten gesubsidieerd.

De Stichting Promotie Emmen heeft diverse promotie activiteiten uitgevoerd. Er is speciale aandacht geweest voor de Veenvaart op de HISWA en Boot Holland.

In 2014 is het toeristisch magazine "Omgeven door Emmen" verschenen.

In samenwerking met Recreatieschap Drenthe, Toeristisch Informatiepunt Drenthe en Marketing Drenthe is in 2014 deelgenomen aan de Landesgartenschau Papenburg.

Het Geopark heeft de UNESCO status gekregen.

City marketing

De Beleidsnota Citymarketing 2012-2016 is vastgesteld in 2012.

Omdat vooral de samenleving daar invloed op heeft (inwoners en bedrijven) hebben wij de oprichting van de Stichting Marketing Regio Emmen gestimuleerd en gefinancierd. Deze Stichting heeft tal van activiteiten ontplooid en onder handen die bijdragen aan het verkrijgen, behouden en verhogen van een positief beeld van het gebied Emmen bij de bewoners (trots), bezoekers en bedrijven.